

Eğitim Denetiminde Yürürlükte Olan Etik ile İlgili Mevzuatın Değerlendirilmesi

Adem Beyhan¹, İlhami Sarıçam²

Öz

Eğitim her zaman yükselen bir değerdir. Eğitim yönetiminin bu yükselen değer içerisinde önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Eğitim yönetimi süreçlerinin alt sistemlerinden birisi ve en önemlisinin denetim sistemi olduğu görülmektedir. Denetim, bir kontrol süreci olup, örgütlerin mevcut durumunun fotoğrafını çekerken, aynı zamanda kendini yenilemesi için de öneriler geliştirebilir. Denetim işini yapan müfettişler, kurumlarda çalışırken yasa ve yönetmeliklerin yanında bir takım etik değerlere de uyması beklenir. Etik, iyi-kötü, doğru-yanlış, erdem-kusur davranışları değerlendirmesi yanında takınılan ahlaki tutumların ardında yatan yargıları ele almaktadır. Türkiye de etik ile ilgili temel ilkeler, değerler ve politikalar kendi doğal sürecinde devam ederken, son yıllarda sistematik hale gelmeye başladığı söylenebilir. Etik konusunun kamu sektöründe ve meslek grupların da güçlü bir şekilde gündeme gelmesinin temel sebebi 25/5/2004 tarih ve 5176 sayılı kanunla kurulan “Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun” kurulmuş olmasıdır. Bu yasal düzenlemeye bağlı olarak “Kamu Görevlileri Etik Sözleşmesi” oluşturulması ve kamu çalışanları göreve başlarken imzalanması önemli bir adımdır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın yasalara uygun olarak yaptığı düzenlemelerle denetim sisteminde etik kodları, kuralları, ilkeleri, değerleri, standartları oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığında kurgulanan bakanlık müfettişi ve illerde çalışan eğitim müfettişi şeklindeki ikili denetim sisteminin etik ilke, kural, değer ve standartlar açısından birbirine yakın durumlar olduğu gibi farklı durumlarda olduğu görülmektedir. Burada aynı işi ve aynı görevi yapan aynı meslek grubunda ikili yapı kurulması ve etik gibi tartışmasız bir alanda dahi farklılıklar oluşturulması da başlı başına bir etik sorun olarak görülebilir.

Anahtar Sözcükler: Etik, etik ilkeler, meslek etiği, eğitim denetimi, eğitim denetiminde etik.

Ethical Principles in Educational Supervision and Differences in Practice

Abstract

Education is always a rising value. It is known that education management has an important place in this rising value. It is seen that one of the subsystems of education management processes and the most important one is the supervision system. Supervision is a control process and while taking a picture of the current situation of organizations, it can also develop suggestions for their self-renewal. Supervisors who perform supervision work are expected to comply with a number of ethical values in addition to laws and regulations while working in institutions. Ethics deals with the judgments behind moral attitudes, as well as evaluating good-bad, right-wrong, virtue-fault behaviors. While the basic principles, values and policies related to ethics continue in their natural process in Turkey, it can be said that they have started to become systematic in recent years. The main reason why the issue of ethics has come to the agenda strongly in the public sector and professional groups is the establishment of the “Public Officials Ethics Board” established with the law dated 25/5/2004 and numbered 5176. The establishment of the “Public Officials Ethics Agreement” based on this legal regulation and its signing by public employees when they start their duties is an important step. It is seen that the Ministry of National Education is trying to establish ethical codes, rules, principles, values and standards in the supervision system with the regulations it has made in accordance with the laws. It is seen that the dual supervision system in the Ministry of National Education, consisting of a ministry supervisor and an educational supervisor working in the provinces, is similar to each other in terms of ethical principles, rules, values and standards, as well as different situations. Here, the establishment of a dual structure within the same professional group performing the same

¹ Sorumlu yazar: Dr, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye, adembeyhan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4173-4217.

² Dr, Eğitim Müfettişi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Ankara, Türkiye, ilhamisaricam@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7430-2293

job and the same task, and the creation of differences even in an indisputable area such as ethics, can be seen as an ethical problem in itself.

Keywords: Ethics, ethical principles, professional ethics, educational supervision, ethics in educational supervision.

Makale Geçmişi	Geliş: 25. 06. 2024	Kabul:07.08.24	Yayın:08.08.2024
Makale Türü	Derleme Makalesi		
Önerilen Atf	Beyhan, A. & Sarıçam, İ. (2024). Eğitim denetiminde yürürlükte olan etik ile ilgili mevzuatın değerlendirilmesi, <i>Uluslararası Sosyal Bilimlerde Mükemmellik Arayışı Dergisi (USMAD)</i> , 6, ss.35-51.		

Giriş

Eğitimde denetim, yapılmış eğitim etkinliklerini kontrol etme, değerlendirme, daha iyi yapılabilmesi için önerilerde bulunma ve rehberlik etme süreci olduğu söylenebilir. Eğitimin denetimi, alanında uzman müfettişler tarafından gerçekleştirilir ve rehberlik amaçlıdır. Müfettiş bu görevini yerine getirirken liderlik, yöneticilik, rehberlik, yardım, eğiticilik gibi rollerde bulunur. Müfettişin davranışları, rollerini gerçekleştirmesinde olduğu gibi denetimin etkililiğinde de önemli bir yer tutar. Çünkü müfettiş, davranışları ve söylemleriyle denetledikleri bireyler için bir model oluşturur.

Müfettişlerin davranışlarının herkes tarafından aynı şekilde anlaşılması, diğer bir ifadeyle tutarlılık göstermesi, onların belli ilke ve kurallara uymasıyla ilişkilidir. Bu kurallar ve ilkeler mesleki deneyim, araştırmalar ve hazırlanan mevzuat ile oluşturulmuştur. Bu kural ve ilkelere mesleki etik ilke ve kurallar denir. Müfettişin etik ilke ve kurallara uyması güvene, işbirliğine ve paylaşıma dayalı bir denetim sürecinin oluşmasına yardımcı olduğu söylenebilir. Bu açıdan ele alındığında, denetimde etik ilke ve davranışların oluşturulması ve bunlara uyulması, denetimin verimliliği dolayısıyla örgütsel amaçları gerçekleştirme açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın amacı, etik, meslek etiği ve eğitim denetimi kavramları konusunda bilgi sunmak, etik ve denetim ilişkisi üzerinden eğitim denetimi sisteminin etik ilkelerini tartışmak, Türk eğitim denetimi sisteminin mevcut durumunu analiz etmek ve konuyla ilgilenenlere özet niteliğinde bilgi sunmaktır.

Etik ve Eğitim Denetimi

Bu kısımda, etik, meslek etiği, eğitim denetimi ve eğitim denetimi sisteminde son yıllarda meydana gelen değişikliklere yer verilmiştir.

Etik

Ortak kullanılan birçok sözcük gibi etik sözcüğünün de farklı anlamlarına rastlamak mümkündür. Etiğin en yaygın kullanılan tanımlarından birisi “insanların davranışlarını kendilerine göre düzenlediği bir ilkeler sistemi ya da dizisi” olarak yapılabilir (Popkin, ve Stroll, 2008). Yunanca karakter anlamına gelen “ethos” kelimesinden türeyen ve töre bilim anlamına gelen etik, kavram olarak ideal ve soyut olana işaret ederek ahlak kurallarının ve değerlerinin incelenmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu anlamda etik, ahlak kurallarından daha özel felsefi bir alanda yer almaktadır (Fromm, 1995; Ak. Aydın, 2002). Bir ahlak felsefesi alanı olarak etik, ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran bir felsefe etkinliğidir (Akarsu, 1998).

Ahlak felsefesi olarak da bilinen etik, özelde “nasıl davranmalı?” sorusunu genelde ise “nasıl yaşamalı?” sorusunu yanıtlayan yaklaşımları inceleyen ve çözümleyen felsefe dalıdır (Türkeri, 2008). Bir disiplin olarak etik, ahlaki kriterlerden yararlanılarak insan davranışlarına yön verme bilimi ve insan davranışlarına yönelik kabul edilmiş değerler ve standartlar oluşturan ahlak bilimi şeklinde tanımlanabilir (Key ve Popkin, 1998).

Pieper’e (1999) göre etiğin iki farklı kullanımı bulunmaktadır. İlki; alışkanlık, töre, görenek anlamı taşır. İkincisi ise daha dar anlamda, eylemde bulunan kişinin aktarılan eylem kurallarını ve değer ölçülerini sorgulayan, üzerinde düşünerek istenen iyiyi gerçekleştirmek için onları alışkanlığa dönüştürme biçimidir. Etiğin konusunu her ne kadar insan eylemleri oluştursa da bir eylem kuramı sayılmaz. Çünkü etiğin konusunu tüm insan eylemleri değil sadece ahlaki eylemler oluşturur. Etik temellendirilmiş sonuçlara ulaşmayı amaçlar. Bu yüzden, ahlakileştirme, ideolojiye dönüştürme ve dünya görüşü ortaya koyma gibi bir amacı yoktur. Etiğin esas amacı, insan eylemlerini ahlaki niteliği bakımından aydınlatmaktır. Aynı zamanda, ahlak tarafından belirlenmiş bir bilinci geliştirecek etik argümantasyon biçimlendirme ve temellendirme süreçlerine girebilmektir. Ayrıca etik, ahlaki eylemin, insanın keyfi isteğine bağlı olmadığını, tersine, insanın varlığına ilişkin vazgeçilmez bir niteliğin ifadesi olduğunu gösterebilmeyi de amaçlamaktadır (Pieper, 1999). Etik terimi, insanın davranış kurallarına gönderme yapar. Etik sistemi ise kurallar sistemidir. Diğer bir ifadeyle etik, felsefi ya da dini okula, bir meslek grubuna ya da kültüre ait kurallar sistemidir (Barkow, 2002).

Meslek Etiği

Meslek, kişilerin hayatını sürdürmek veya geçimini sağlamak amacıyla belirli bir eğitim ile edindikleri düzenli ve kurallı etkinlikler (Erkoç, 2006) olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre meslek, geçimini sağlamak için yapılan iş güç ya da faaliyettir (Balci, 2005). Herhangi bir iş ya da uğraşın meslek olarak kabul edilebilmesi için o iş ya da uğraşın belli bir yapım biçimi ve kurumsallaşmış değerinin olması gerekir (Ertekin, 1987, Akt. Koçberer, 2008).

Toplumsal işbölümü sonrasında bazı işlerin bazı kişiler tarafından daha ustalıkla yapılması mesleklaşma sürecini başlatmıştır. Bu süreçle beraber meslek etiği ortaya çıkmıştır (Aydın, 2003). Meslek etiği, mesleğin yürütülme standartlarını belirleyen ve üyelerinin üzerinde anlaşarak, kabul ettiği ilkeler bütünüdür (Balci, 2005). Bir mesleğin ya da örgütün etik ilke ve kuralları, mesleğin ya da örgütün toplum nezdinde kurumsallaşmasına öncülük eden ve toplumun ahlaki değerlerine uygun olan temel görüşler ve yaptırımlardır (Başaran, 2000a).

Genel anlamda meslek etiği, ortaya konulan etik yaklaşımların meslek alanlarında somutlaşmış biçimleridir (Uçar, 2023). Diğer bir ifadeyle meslek etiği “genel ahlaki ilkelerin söz konusu meslek özelinde yeniden yazılmasıdır” denebilir (İşlek, 2007). Aydın (2002), meslek etiğinin bir mesleğe ilişkin oluşturulan ve korunan; meslek üyelerini belirli bir şekilde davranmaya zorlayan ve emreden; onları kişisel eğilimlerinden uzak tutan; mesleğinde yetersiz ve ilkesiz üyeleri ayırt eden; meslek içi rekabetin sınırlarını belirleyen ve mesleki idealleri korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünü olduğunu belirtmektedir.

Meslek etiği, bir meslekte uyulması gereken davranış kurallarını ifade etmektedir. Meslek etiği, aynı meslekte çalışanların, dünyanın her yerinde aynı davranış kurallarına uyumudur. Meslek etiği, insan ilişkilerine dayalıdır ve aynı meslekten olanların birbirleriyle ilişkilerinde belli davranış kalıplarına uymaları gerekmektedir (Atabek, 2003). Meslek etiği, bireylerin kişisel eğilimlerini ve güdülerini sınırlandırır, onları ahlaki değerlere yönlendirir ve etik ilke ve kuralları uygulamaya zorlar (Başaran, 2000a). Her meslek, az ya da çok, kendi meslek ahlakını ya da ait olduğu grubun ahlakını üretir. Mesleğin normları, bu mesleği seçenleri ya da halen sürdürenleri bağlar. Örneğin bir öğretmen, belirli bir alandaki bilgiyi öğrencilerine aktararak onların yetişmelerini sağlamakla yükümlüdür (Pieper, 1999).

Meslek etiği ilkeleri ile aynı işlevsel özelliğe sahip olan mesleki etik kodlar da olabilir. Etik kod, çalışanların hangi davranışlarının kabul edilebilir olduğu konusunda yol gösterici olan ve meslek ya da meslek örgütü tarafından beklenen resmi ifadelerdir (Ferrel ve Fraedrich, 1994; Akt. Aydın, 2003). Bir meslek örgütünün etik kodları belirlemesindeki amaçları şu şekilde sıralanabilir (<http://www.ethicsweb.ca>):

- Kabul edilmiş veya kabul edilebilir davranışları tanımlamak,
- Uygulamadaki standartları yükseltmek,
- Çalışanların kendilerini değerlendirebilmelerine yarayan ölçütler geliştirmek,
- Çalışanlara profesyonel davranış ve sorumlulukları için bir çerçeve oluşturmak,
- Mesleki kimlik için bir araç oluşturmak ve
- Mesleki olgunluğun belirtilerini tanımlamak.

Görüldüğü üzere; etik kodların belirlenmesi, çalışanlar için davranışlarını belirleme, sorumluluklarını bilme ve kendini mesleğinde geliştirmelerine yönelik rehber niteliğindedir. Juusela, mesleki etik kuralların meslek üyelerinin ortak davranışlarını tanımladığını ve yetersiz, ilkesiz üyeleri ayırmak, meslek içi rekabeti düzenlemek ve hizmet ideallerini korumak şeklinde üç temel işlevinin bulunduğunu belirtmektedir (Altun, 1995, Akt. Aydın, 2002).

Eğitim Denetimi

En genel anlamıyla denetim, kamu yararı adına davranışı kontrol yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Bursalıoğlu, 2002). Denetim, örgütsel eylemlerin belirlenen hedeflere ve kurallara uygunluğunu tespit etme süreci olarak tanımlanabilir (Aydın, 2000). Başka bir tanıma göre denetim, bir örgütte çalışanların görevlerini yerine getirme biçimini izlemek, olası hataları ve eksiklikleri ortaya çıkarmak, bunları düzeltmeleri için gerekli önlemleri almak, sorunlarını çözmek, çalışanlara yenilikleri tanıtmak ve kullandıkları yöntemleri geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Taymaz, 2002). Denetim, kurumda yapılan iş ve işlemlerin yürürlükteki mevzuatla karşılaştırılması, kurumun güçlü yönlerinin, zayıf yönlerinin, fırsatlarının ve tehditlerinin (SWOT Analizi) neler olduğunun ortaya konmasıdır.

Denetim sistemi, küçük örgütlerde olduğu gibi karmaşık örgütlerde de vardır. Bu, örgüt ve yönetim açısından bir zorunluluktur (Aydın, 2000). İyi yönetimin en önemli öğelerinden biri denetimdir. Denetim, yönetim sisteminin en güçlü alt sistemlerinden birisidir. Yönetim süreçlerinden birisinin “denetim” olması onun önemini gösterir (Başar, 2004). Denetimin temel amacı, örgütsel amaçların gerçekleştirilme düzeyini belirlemek, daha iyi ve etkili sonuç alabilmek için gerekli önlemleri almak ve süreci etkili hale getirerek geliştirmektir (Aydın, 2000).

Eğitimde denetim, öncelikle bir fikir ve eylem bileşimi olarak değerlendirilip uygulanmalıdır (Bursalıoğlu, 2002). Eğitim denetimi, eğitimin ve öğretimin kalitesini artırmayı hedefleyen bir süreç olarak, uygulamaların başarı derecesini nesnel bir biçimde belirleme sürecidir (Kaya, 1979). Sosyal bir sistem olarak ele alınan okullar bağlamında, eğitim denetimi, eğitim ve okul sisteminin sağladığı girdileri, bu girdilerin işleme sürecini, elde edilen çıktıları ve çevresel faktörleri dikkate alarak, örgütsel amaçlara zarar verebilecek mevcut ve potansiyel riskleri ortadan kaldırmaya yönelik verimlilik odaklı bir değerlendirme süreci olarak tanımlanır (Sağır, 2022). Kısacası, eğitim denetimi, eğitim faaliyetlerinin amaçlarına uygun, etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla yapılan inceleme ve yönlendirme çalışmalarını kapsar.

Başar’a (2000) göre denetimin üç temel ögesi bulunmaktadır. Denetimin algılanması için bu öğelerin bilinmesi gerekmektedir. Bunlar “durum saptama”, “değerlendirme”, “düzeltme ve geliştirme” dir. Durum saptama, var olan durum olduğu gibi raporlama, adeta fotoğrafını çekerek ortaya koymadır. Değerlendirme ise saptanan durumun bir ölçütle karşılaştırılıp değer yargısında bulunulmasıdır. Son öge olan düzeltme ve geliştirme ise değerlendirme sonucunda ortaya çıkacak seçeneklerden karara dönüşenlerin uygulanması ve geliştirilmesi etkinliğidir.

Wiles ve Bondi (1996) denetimi yönetim, program ve öğretim olmak üzere üç boyutta ele almıştır. Bunlar kısaca şu şekilde ifade edilmiştir (Akt. Aydın, 2005):

Yönetim boyutu. Bu boyut; amaç ve önceliklerin belirlenmesini, bu doğrultuda politikaların geliştirilmesini, uzun vadeli planların yapılmasını, örgütsel yapının oluşturulmasını ve işgören kadrosunun seçilmesini kapsar. Ayrıca, kaynakların belirlenmesi ve sağlanması, gerekli donanım ve finansal kaynakların temin edilmesi, öğretimin örgütlenmesi ve okul-çevre ilişkilerinin geliştirilmesi aşamalarını da içerir.

Program boyutu. Bu boyut; öğretimsel amaçların belirlenmesi, ihtiyaçların tespit edilmesi ve program geliştirme süreçlerini içerir. Bu boyutta, programların çeşitli özel hizmetlerle ilişkilendirilmesi, materyallerin seçilmesi ve kaynakların dağıtılması, öğretim kadrosunun uyumunun sağlanması, donanımdaki değişikliklerin önerilmesi ve öğretim için gerekli yatırımın tahmini de yer alır. Ayrıca, programların hazırlanması, geliştirilmesi ve dağıtılması aşamaları da bu boyuta dahildir.

Öğretim boyutu. Bu boyut öğretim planının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, yeni programların tanıtılması, öğretimin örgütlenmesinin düzenlenmesi ve öğretimsel kaynakların dağıtılmasını kapsar. Ayrıca, öğretmenlere rehberlik edilmesi, mevcut imkânların değerlendirilmesi ve gerekli değişikliklerin yapılması, parasal kaynakların kullanımının değerlendirilmesi ve hizmetiçi eğitim programlarının hazırlanması ile eşgüdümünün sağlanması da bu boyutun kapsamındadır. Toplumsal gereksinimlere ve düşüncelere yanıt verilmesi de bu boyutun önemli aşamalarındadır.

Türk Milli Eğitim sisteminde eğitimin denetimi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilir. Denetim, merkez teşkilatında görevli bakanlık müfettişleri ve taşra teşkilatında görevli eğitim müfettişleri ile iki başlı bir sistemle yürütülür. Bakanlık ve eğitim müfettişleri tarafından yapılan bu işlem, denetim türlerinden dış denetime girmektedir. Okul müdürlerinin kurum içinde yaptığı denetim ise denetim türlerinden iç denetim olarak adlandırılır.

Bakanlık müfettişleri, bakanın emri veya onayı ile görevlerini yerine getirirler. Görev yerleri Ankara merkez olmak üzere İstanbul ve İzmir’de çalışma merkezleridir. Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu’nun kuruluşu, bakanlık müfettişlerinin çalışma usul ve esasları 10/7/2018 tarih ve I. Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CK, 2018) ve bu kararnameye dayalı olarak çıkarılan Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği (MEB TKY, 2023) ile belirlenmiştir.

Eğitim müfettişleri ise illerde bulunan milli eğitim müdürlüklerinde görevlidirler ve görevlerini valinin emri veya onayı ile yerine getirirler. Dolayısıyla görevleri buldukları il sınırları dâhilindedir. Eğitim müfettişlerinin çalışma usul ve esasları 1 Mart 2022 tarih ve 31765 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği (MEB EMY, 2022) ile belirlenmiştir.

Türk Eğitim Sistemi’nde bakanlık ve eğitim müfettişlerinin görevleri bağlı oldukları yönetmeliklerde;

- “İnceleme ve araştırma,”
- “Rehberlik, mesleki yardım ve işbaşında yetiştirme,”
- “Kurum ve ders teftişi ve”
- “İnceleme, ön inceleme ve soruşturma yapma”

olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Aynı görevi yapan müfettişlerin bakanlık ve eğitim müfettişi diye iki başlı kurgulanması, denetim sisteminde yetki, görev ve özlük haklar yönünden çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Türk Eğitim Sisteminde iki başlı bir denetim sisteminin sorun olduğu, farklı problemlere yol açtığı, denetim sisteminin bakanlık merkeze bağlı ancak il düzeyinde çalışılan bir sistem yaklaşımı ile tek merkezden yürütülmesine yönelik birçok akademik çalışma (Öz, 2003; Kayıkçı, 2005; Kel ve Akın, 2021) bulunmaktadır.

Avrupa ülkelerinde ise eğitimin denetimi ülkelere göre farklılık göstermektedir. Örneğin İngiltere’de bakanlıktan ayrı bir kuruluş tarafından gerçekleştirilirken Fransa’da ise eğitim bakanlığı

tarafından gerçekleştirilmektedir (Kasapçopur, 2007). İngiltere’de okul denetimi; okulun kendisi, ulusal ve yerel müfettişler tarafından gerçekleştirilmektedir. Okulun kendisini değerlendirmesi iç denetim, okul dışından gelen müfettişler tarafından değerlendirilmesi ise dış denetim olarak adlandırılmaktadır (Taş ve Günel, 2007).

İç denetim. İngiltere’deki okullar kaliteyi sağlama konusunda kendi kendilerine karar verme yetkilerine sahiptir. Devlet ve yerel yönetimler bu öz değerlendirme sistemini açık bir şekilde destekler. Kurumun öz değerlendirmesi ve okulun gelişimi öncelikle okul yönetiminin sorumluluğundadır. Öz değerlendirmede okullar kendi yöntemlerini kullanabileceği gibi Eğitimde Standartlar Bürosu’ndan (OFSTED) edinebileceği değerlendirme formlarını da kullanabilirler (Taş ve Günel, 2007). Türkiye de iç denetim çalışmaları okul müdürleri aracılığıyla yürütülmektedir. Ancak okul müdürlerinin iç denetim görevlerini nasıl yürüteceği konusunda herhangi bir düzenleme yoktur.

Dış denetim. İngiltere’de, okulöncesi, ilk ve orta öğrenim kurumlarının denetimi OFSTED tarafından gerçekleştirilir. OFSTED, eğitim bakanlığına bağlı olmayan ayrı bir devlet kuruluşudur ve bakanlık adına okulların denetimini yapar (OFSTED, 2013).

Fransa’da eğitimin denetimi, bakanlık bünyesinde oluşturulan bir denetim kurulu tarafından yürütülmektedir. Bu kurul iki ana bölümden oluşur. İlki, Milli Eğitim Genel Denetleme Kuruludur. Bu kurul, bakanlığın danışmanlık, planlama ve değerlendirme işlemlerini üstlenir. İkincisi ise Eğitim Yönetimi Genel Müfettişleridir. Bu müfettişler, eğitim sisteminin yönetimini, yapısını ve uygulanan yöntemlerin tutarlılık ve etkinliğini denetler (Süngü, 2005).

İspanya’da eğitim sisteminin denetimi Eğitim Bakanlığının belirlemiş olduğu temel ortak düzenlemeler üzerinden bölgesel düzeyde gerçekleştirilmektedir. Her bölgenin denetimi, kendi yönetmeliği ve standartlarına bağlı olarak kendi müfettişlerince yapılmaktadır. Yurt dışında bulunan İspanyol okulları Eğitim Bakanlığı tarafından denetlenir (SICI, 2021).

Türk eğitim sisteminde yükseköğretim dışında her türlü eğitim kurumlarının denetiminden Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur. Bakanlık, bu sorumluluğunu, merkez teşkilatında yapılandırılmış Teftiş Kurulu Başkanlığı ile taşra teşkilatında yapılandırılmış Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları aracılığıyla yerine getirmektedir. Diğer bir ifadeyle Türk eğitim denetimi sisteminde aynı görevleri yapan merkezi ve taşra olmak üzere ikili bir yapılanma söz konusudur.

Eğitim örgütlerinde insan kaynağını geliştirmeyi ve etkili bir şekilde kullanmayı hedefleyen bir denetim anlayışının oluşturulması gerekmektedir. Başka bir deyişle, denetim, sadece kontrol etmekten ziyade geliştirme odaklı bir işlev olarak değerlendirilmelidir. Bu perspektiften bakıldığında, özellikle öğretimin denetimi ve geliştirilmesi, eğitim sisteminin amaçlarına ulaşmasında en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilebilir (Aydın, 2005). Böyle bir anlayışla denetimin başarılı olabilmesi, müfettişlerin çok yönlü bir şekilde yetişmesi ve insan ilişkilerinde başarılı olma düzeylerine bağlıdır (Özmen ve Güngör, 2008). Ancak son yıllarda Türkiye’de eğitim denetiminde insan kaynaklarının geliştirilmesi yerine, denetim sisteminin pasifleştirilmesi yönünde yasal düzenlemeler yapılmıştır. Müfettişler, sekiz yılını doldurmuş öğretmenler veya en az dört yıllık lisans eğitimi veren hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler, iktisat ve işletme fakülteleri mezunları arasından sınavla seçilmektedir. Eğitim yönetimi ve denetimi alanında yüksek lisans veya doktora yapmanın ise herhangi bir katkısı bulunmamaktadır. Uzmanlık gerektiren konularda, eğitim müfettişleri yerine muhakkiklerin inceleme, soruşturma, denetim ve raporlama yapması, etik açıdan birçok sorun ortaya çıkarmaktadır.

Eğitim örgütlerinde çalışan yönetici ve öğretmenlere alanları ile ilgili her türlü değişimin aktarımı, mesleki yardım ve rehberlik yoluyla genellikle müfettişler tarafından gerçekleştirilmektedir. Etkili bir denetim sistemine sahip olabilmek için denetleyen ve denetleyici arasında nesnel kurallar ve ölçütlerin konulmuş olması gerekmektedir. Bu ölçütler ve kuralların belirlenmesindeki esaslardan biri de

denetim etiği olmalıdır. Denetimin amaçlarına ulaşabilmesi için müfettişlerin yaptıkları denetimin etik ilke ve kurallara uygun olması gerekmektedir (Kahraman, 2003; Şen, 2014; MEB, 2013; MEB, 2015).

Eğitim Denetimi Sistemindeki Değişim ve Alanda Yapılan Çalışmalar

Milli Eğitim Bakanlığında denetim sisteminin daha etkili bir yapıya kavuşması için birçok çalışma (Örneğin: Erçetin, 1997; Öz, 2003; Bozkurt ve Karabıyık, 2003; Beycioğlu ve Dönmez, 2009; Çetin, 2020; Öztürk, 2023) yapılmıştır. TBMM araştırma komisyonu raporunda 15, 17 ve 18. Milli Eğitim Şurası kararlarında ayrıca akademik çevrelerce yapılan birçok çalışmada MEB denetim sisteminin tek çatı altında Bakanlık bünyesinde (Merkez) birleştirilmesinin gerektiği vurgulanmıştır (Öz, 2003; Kayıkçı, 2005; Kel ve Akın, 2021; TTKB, 1996; TTKB, 2006; TTKB, 2010).

Yıllar içinde denetim sisteminde birçok değişiklik yapılmış, ancak istenilen ve beklenen yapı kurulamamıştır. Burada temel sorunun aynı görevi, aynı işi, aynı mevzuatı, aynı kurumları çalışan ama farklı yetki, farklı özlük ve farklı statüde çalışılıyor olması olduğu söylenebilir. İkili denetim sisteminin verimlilik, özlük, adalet, eşitlik, raporlama gibi birçok açıdan problem ürettiği gibi başlı başına bir etik sorun olduğu da söylenebilir. Tablo 1’de eğitim denetimi sisteminde son yıllarda yapılan düzenlemelere yer verilmiştir.

Tablo 1.

Milli Eğitim Bakanlığında Müfettişlere Verilen Ünvanlarındaki Değişiklikler

Yıl	Yasal Düzenleme	Ünvan	Bakan
.....- 2010	Teftiş Kurulu Tüzüğü, Yönetmelikler	Merkez: Bakanlık Müfettişi Taşra: İlköğretim Müfettişi	Hüseyin Çelik
2010- 2011	5984 Sayılı Yasa	Merkez: Bakanlık Müfettişi Taşra: Eğitim Müfettişi	Nimet Çubukçu
2011- 2014	652 Sayılı KHK	Merkez: Denetçi Taşra: İl Eğitim Denetmeni	Ömer Dinçer
2014- 2016	6528 Sayılı Yasa	Merkez: Yok (Görevlendirme) Taşra: Maarif Müfettişi	Nabi Avcı
2016- 2018	6764 Sayılı Yasa	Merkez: Bakanlık Maarif Müfettişi Taşra: Yok, (Maarif Müfettişi-Şahsa bağlı kadroları var)	İsmet Yılmaz
2018	I. Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Merkez: Bakanlık Maarif Müfettişi Taşra: Yok, (Maarif Müfettişi-Şahsa bağlı kadroları var)	Ziya Selçuk
2021	78 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Merkez: Bakanlık Maarif Müfettişi Taşra: Eğitim Müfettişi	Ziya Selçuk
2021	87 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Merkez: Bakanlık Müfettişi Taşra: Eğitim Müfettişi	Mahmut Özer

Tablo 1 incelendiğinde denetim sistemi ve müfettişlere verilen ünvanlarda 2010-2021 yılları arasındaki 11 yıllık dönemde dokuz kez düzenleme yapıldığı görülmektedir. Bu düzenlemelerde denetim görevini yerine getiren kişilere bakanlık müfettişi, ilköğretim müfettişi, denetçi, il eğitim denetmeni, maarif müfettişi, eğitim müfettişi gibi ünvanların verildiği göze çarpmaktadır. Yapılan bu düzenlemelerle müfettişlerin sayıları azaltılmış, yetkileri, özlük hakları, sosyal hakları, statüleri sürekli olumsuz yönde değiştirilmiştir. Buradan hareketle, yakın dönemde yapılan değişiklikler, eğitim denetimi konusunda bir Devlet politikasının olmadığı, yapılan değişikliklerin bir uygulama olduğu, eğitim öğretimin içeriğini etkileyecek bir uygulama olmadığı söylenebilir. Bu durumun da eğitim denetimi sisteminde etik sorun oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Ülkemizde, müfettişlerin görevlerini yerine getirirken etik ilke ve kurallara uyma düzeyleri belirlemek amacıyla araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu araştırmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Kahraman (2003), eğitim müfettişlerinin uymaları beklenen etik ilkelerin neler olduğunun saptanması ve saptanan bu etik ilkelere eğitim müfettişlerinin ne derece uygun davrandıklarına ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre müfettişlerin etik ilkelere genellikle uygun davranmaktadır.

Demirtaş ve Ersözlü (2007) ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin denetim sürecinde etiğe ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda öğretmen algılarına göre eğitim müfettişlerinin rehberlik ve teftiş sürecinde etik davranmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Dağlı ve Akyıldız (2009), ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin eğitim müfettişlerinin ders denetimi esnasında gösterdikleri etik davranışlarına ilişkin görüşlerini saptamak amacıyla yaptıkları araştırmada, genel olarak öğretmenlerin, müfettişlerin etik davranışlarına ilişkin ortak görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,71 (orta düzeyde katılıyorum) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, araştırmacılar tarafından müfettişlerin etik ilkelere istenilen düzeyde uymadıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Turan (2009), yaptığı bir araştırmada eğitim müfettişlerinin yürüttükleri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme ile denetim ve değerlendirme görevlerinde etik rol ve davranışlarına uygun davranıp davranmadıklarını saptamaya çalışmıştır. Araştırma sonucuna göre öğretmenler ve yöneticilerinin algılarına göre rehberlik ve işbaşında yetiştirme ile denetim ve değerlendirme görevlerinde eğitim müfettişlerinin etik rol ve davranışlara uygun davrandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Şen (2014) İlkokul ve ortaokulda görev yapan öğretmenlerin, eğitim denetmenlerinin denetimleri sırasında mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin görüşlerini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre eğitim denetmenleri mesleki etik ilkelere yüksek düzeyde uyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demir ve Kale (2023) ise öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşlerine göre denetim uygulamalarının mesleki ve etik ilkelere uygunluğunu tespit etmeye yönelik bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucuna göre yönetici ve öğretmenlerin çoğunluğu, denetim görevlilerinin “tarafsızlık ve nesnellik, eşitlik, dürüstlük, gizlilik, yetkinlik ve meslekî özen” ilkelerine uygun hareket ettiğini düşünmektedirler.

Yukarıdaki araştırma sonuçlarına göre müfettişlerin etik ilke ve kurallara uygun davranışlarda bulunma düzeylerinde farklılık görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, müfettiş davranışları arasında tam bir tutarlılığın bulunmadığı, eğitim sistemindeki paydaşlara göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla eğitim denetimi sisteminde daha açık, tutarlı ve tüm müfettişler tarafından uyulan etik ilkelere ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Eğitim Denetiminde Etik İlkeler

Kowalski (2003), öğretmen ve yöneticilerin yaptıkları iş ile sürekli olarak ters düşen beklentilerle karşı karşıya kaldıklarını, bu durumun eğitim hizmeti verirken, başarının, etik standartların örgütte oluşturulmasıyla yakından ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca etik davranışların okul yönetimi için birçok yönden belirsizlik taşımakla birlikte en önemli öğelerinden biri olduğu vurgulanmaktadır (Akt. Özmen ve Güngör, 2008).

Denetimin amaçlarına ulaşabilmesi için uyulması gereken ilkelerin olması gerektiği yönünde alan yazında bir fikir birliği olduğu söylenebilir. Taymaz (2002), denetimde gözetilmesi gereken ilkeleri beş maddede toplamıştır. Aydın (2000) ise denetimin ilkelerini detaylı olarak ele almış ve bu ilkeleri toplam on yedi başlık altında toplamıştır. Başar (2000) ise denetimin ilkelerini sekiz maddede toplamıştır. Başar’ın sınıflandırması, bir anlamda, Aydın ve Taymaz’ın yaptıkları sınıflandırmaları özetler niteliktedir.

Başar (2000) denetimde uyulması gereken ilkeleri; amaçlılık, planlılık, süreklilik, nesnellik, bütünlük, durumsallık, açıklık, demokratiklik şekilde sıralamıştır. Başaran (2000b) ise, denetimin amaçlarını gerçekleştirebilmesi için bazı temel ilkelere dikkat çekmiştir. Bunlar;

- Eğitim işgörenleri değerlidir,
- Denetim bir takım çalışmasıdır,
- Denetimde örgütsel liderlik esastır,
- Denetim planlı ve sürekli süreçtir ve
- Denetim, eğitim iş görenlerine kendini geliştirme ve kanıtlama, işinde başarılı olma olanağı sağlamalıdır.

şeklinde sıralanmıştır. Başar (2000) ve Başaran'ın (2000b) ortaya koyduğu denetimde uyulması gereken ilkelere bakıldığında denetimde demokratiklik, planlılık ve süreklilik içermesi gerektiği konusunda görüş birliği olduğu söylenebilir.

Denetimin amacına ulaşabilmesi için bu ilkeler doğrultusunda davranış kodlarının geliştirilmesi müfettiş için daha anlamlı olabilir. Örneğin İngiltere'de bakanlık adına özel okulların denetimini yapan Independent Schools Inspectorate (ISI) isimli kuruluş (Bağımsız/Özel Okullar Müfettişliği) müfettişlerin çalışmalarında ve davranışlarında bir tutarlık oluşturmak için bir kılavuz yayınlamaktadır. Bu kılavuzda denetimlerde müfettişlerin dikkat etmesi gereken gizlilik, objektiflik, çıkar çatışmalarından uzak durma, dürüstlük, profesyonellik, saygı ve nezaket vb. birçok konuda etik ilkeler yer verilmiştir (ISI, 2023).

Benzer şekilde Galler'de ESTYN (Her Majesty's Inspectorate of Education and Training in Wales) isimli bağımsız bir kuruluş eğitim bakanlığa adına denetimler yapmaktadır. Bu kuruluşun yayınladığı kılavuza göre (ESTYN, 2019) müfettişler denetim esnasında;

- işlerini dürüstlük, nezaket ve gereken hassasiyetle yürütmek,
- denetlediği okulu objektif bir şekilde değerlendirmek,
- dürüst, adil ve tarafsız bir şekilde rapor hazırlamak,
- açık ve net iletişim kurmak,
- öğrencilerin çıkarlarına en uygun şekilde hareket etmek,
- işleri sırasında alınan tüm bilgilerin gizliliğine saygı duymak gibi mesleki etik ilkelere uygun davranmak durumdadırlar.

Yukarıdaki ilkeler ve davranış kodları her ne kadar denetimin etik ilke ve kodları olarak isimlendirilmemiş olsa da denetimin etik ilke ve kodları olabilecek şekilde geliştirilebileceği söylenebilir. Bahsi geçen bu ilkeler kuruluşların kurumsal değerlerini yansıtmaktadır. Bu ilkeler ile kuruluşlar yasal görevlerin mümkün olduğunca verimli ve etkili bir şekilde yerine getirilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca bu ve benzeri ilkelerin, denetlenen (öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler, işveren kurumlar) kişiler ve kurumların gelişimini de desteklediğini söylemek mümkündür.

Benzer bir örnek Türk Milli Eğitim denetim sisteminde de mevcuttur. Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı Müfettişin Meslek İlkeleri isimli bir kitapçık yayınlamıştır. Bu örneğe sonraki kısımda değinilecektir.

Türkiye'de Eğitim Denetiminde Etik İlkeler

Türkiye'de eğitim müfettişleri için özel olarak hazırlanmış denetim ilke kodları bulunmamaktadır. Ancak bakanlık müfettişlerinin tabi bulunduğu Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin (MEBTKY, 2023) 45. maddesinde ve eğitim müfettişlerin tabi bulunduğu Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinin (MEBEMY, 2022) 71. maddesinde müfettiş ve müfettiş yardımcılarının 14/9/2010 tarihli ve 27699 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik hükümleri doğrultusunda hareket etmeleri gerektiği belirtilmektedir (RG, 2010). Bu yönetmeliğin ilgili maddeleri aşağıdaki gibidir:

“Tarafsızlık ve nesnellik

MADDE 4 – (1) Denetim görevlileri;

- a) Görevlerini herhangi bir baskı, etkileme ve yönlendirme olmaksızın yerine getirir; tarafsızlığına zarar verecek veya çevresinde böyle bir izlenim uyandıracak herhangi bir faaliyet veya ilişkinin içerisinde yer almaz; her türlü baskıya karşı tarafsızlığını muhafaza eder; siyasî, idarî, ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerden kaçınır; tarafsızlığının etkilenmesi söz konusu olduğunda durumu yetkili makamlara bildirir.
- b) Görevleriyle ilgili bilgi ve belgeleri toplarken, değerlendirirken, aktarırken ve sonuçlandırırken, önyargısız ve tarafsız şekilde hareket eder; kariyerinin gerektirdiği nesnellik ilkesine uyar.
- c) Denetlenen birim ve taraflarca ileri sürülen bilgi, belge ve görüşleri alır; elde ettiği diğer bilgi ve belgelerle birlikte adil, tarafsız ve nesnel bir şekilde değerlendirir.
- ç) Raporlarını; denetimin amacına uygun nitelikte, süresi içinde, somut, güvenilir ve geçerli kanıtlara dayalı olarak özlü, açık, tam ve kesin olarak düzenler.
- d) Raporlarında yer verdikleri önlem ve tavsiyeleri gerekçeli olarak belirtir.
- e) Denetimlerine tâbi kişi, kurum ve kuruluşlar nezdinde aracılıkta bulunamaz.

Eşitlik

MADDE 5 –(1) Denetim görevlileri;

- a).Denetim faaliyetlerini yerine getirirken; yasa önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket eder.
- b) Dil, din, ırk, cinsiyet, tâbiyet, sosyal sınıf, yaş, evlilik, engellilik, sosyal ve ekonomik durum, siyasi düşünce ve benzeri diğer sebeplere dayanan farklılıkları gözetmeksizin görevlerini yerine getirir.
- c) Denetim faaliyetini yerine getirirken, herhangi bir kişiye, zümreye ya da kuruma karşı önyargılı hareket etmez yahut bunları kayırcı veya dışlayıcı faaliyetlerde bulunamaz.

Dürüstlük

MADDE 6 – (1) Denetim görevlileri;

- a).Çalışmalarını dürüstlük, doğruluk, dikkat ve sorumluluk duygusu içinde yürütür.
- b) Yapılacak denetleme ve soruşturmalar konusunda başkalarına görevleri ile ilgili olarak herhangi bir vaat veya taahhütte bulunamaz.
- c) Görevlerinin saygınlığını ve güvenilirliğini zedeleyen görüntü, tavır ve davranıştan kaçınır.
- ç).Kendilerine verilen görevi kapsamı ve süresi içinde yerine getirir; suç teşkil eden diğer eylem ve işlemlere vâkıf olduğunda konuyu yetkili makamlara bildirir.

Gizlilik

MADDE 7 –(1) Denetim görevlileri;

- a).Denetim faaliyetlerinin yürütülmesi ve raporlanması aşamalarında, denetledikleri konu ve kurumla ilgili gizliliğe uygun hareket eder; kanaatlerini yetkili makamlar dışında kimseye açıklayamaz.
- b) Görevleri dolayısıyla öğrendikleri devlet sırrı, ticarî sır ve özel hayatın gizliliği ile ilgili bilgileri, kanunların öngördüğü durumlar dışında hiçbir kurum, kuruluş veya kişiye veremez ve açıklayamaz.
- c) Denetim faaliyetleri sırasında edindiği herkese açık olmayan bilgileri kendi yararına veya başkalarının yarar ve zararına kullanamaz.

Çıkar çatışmasından kaçınma

MADDE 8 –(1) Denetim görevlileri;

- a) Görevleri sırasında ve görevleri ile ilişkili olarak kendi ve yakınlarının çıkarlarının söz konusu olabileceği her türlü durumdan kaçınır; bunlarla ilgili olarak denetim faaliyetlerine ve alınacak kararlara katılamaz, görüş bildiremez.
- b) Son iki yıl içinde görev yaptıkları kurum, kuruluş ve bunların iştiraklerine yönelik denetim faaliyetlerine katılamaz.
- c) Denetim faaliyetini yürütürken, yetki ve nüfuzunu kullanarak hizmetin gerekli kıldığı koşullar dışında, kurumlardan ek hizmet veya imkân talep etmez; kamu mal ve hizmetleri ile insan kaynaklarını hizmet gerekleri dışında kullanamaz ve kullandıramaz.
- ç) Denetim faaliyetleri ile ilgili olarak görevini tarafsız ve nesnel bir şekilde yürütmesini engelleyecek potansiyel veya gerçek çıkar çatışması durumunu derhal kurum veya kuruluşuna bildirir ve konu ile ilgili görevden çekilme talebinde bulunur.
- d) Görev, unvan ve yetkilerini kullanarak kendilerinin veya başkalarının kitap, dergi, kaset ve benzeri ürünlerinin satışını ve dağıtımını yaptıramaz; herhangi bir kurum, vakıf, dernek veya spor kulübüne yardım, bağış ve benzeri nitelikte menfaat sağlayamaz.

Nezaket ve saygı

MADDE 9 – (1) Denetim görevlileri, onur kırıcı, küçük düşürücü ve keyfi davranışlar sergilemez; baskıcı, hakaret ve tehdit edici uygulamalarda bulunmaz; birlikte görev yaptıkları ve denetledikleri kişilere karşı nazik ve saygılı davranır.

Yetkinlik ve meslekî özen

MADDE 10 – (1) Denetim görevlileri;

- a) Görevin gerektirdiği bilgi, beceri ve deneyime sahip olur ve görevlerine azami özen ve dikkat gösterir.
- b) Denetim faaliyetinin amacına uygun bir şekilde yerine getirilebilmesi için meslekî bilgi, beceri ve bireysel yeteneklerini sürekli geliştirmeye gayret eder.
- c) Denetim hizmetlerini yürütürken meslektaşları arasında ekip çalışmasına ve işbirliğine önem verir ve kendisinden beklenen gerekli desteği sağlar.
- ç) Denetledikleri kurum ve kuruluşların çalışma şartlarını, yerleşik mesai düzenini ve hizmet gereklerini olumsuz yönde etkileyen tutum ve davranışlardan kaçınır; kurum ve kuruluşların işleyiş düzenine, yönetim ve karar alma süreçlerine müdahale etmez.
- d) Kurum ve kuruluşların yürüttüğü hizmetlerin hukuka ve etik ilkelere uygun olarak yerine getirilmesi, faaliyet ve işlemlerde hataların önlenmesi, kaynakların etkili, tutumlu ve verimli bir şekilde kullanılması amacına yönelik olarak rehberlik ve eğitici hizmetlerini de, görevinin bir parçası olarak görür.”

Diğer taraftan gerek MEBTKY’de gerekse MEBEMY’de müfettiş ve müfettiş yardımcılarının denetim, rehberlik, inceleme ve soruşturma görevlerini yerine getirirken dikkat etmesi gereken hususlar içinde yukarıdaki maddeler ile benzerlik gösteren ve etik ilke olarak kabul edilebilecek maddelerin de bulunduğu görülmektedir.

Görüldüğü üzere gerek bakanlık müfettişleri için hazırlanan Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde gerekse eğitim müfettişleri için hazırlanan Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinde müfettişler için hazırlanmış hizmete özel etik davranış ilkeleri belirlenmemiştir. Bunun yerine Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulundurduğu müfettişlere (bakanlık müfettişi, eğitim müfettişi ve müfettiş yardımcıları) “Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik” maddelerini işaret ederek bu yönetmelik hükümlerine uygun davranmalarını istemiştir.

Yasa ve yönetmelik maddeleri dışında, Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanmış “Teftiş Kurulu Başkanlığı, Bakanlık Müfettişleri Görev Standartları” isimli hizmete özel bir kitapçık yayınlamıştır. 2022 yılında güncellenerek yeniden basılan bu kitapçıkta, müfettişlerin görevini yerine getirirken temel hareket noktasının yasalar ve yönetmelikler olduğu ancak bunun yanında belirli tutum ve davranışlara uyması gerektiği vurgulanmıştır. Toplam dört bölüm ve 142

maddeden oluşan bu meslek standartları yasa ve yönetmelik maddelerini kapsamakla birlikte detaylı bir davranış listesi şeklinde verilmiştir. Bu bölümlerden “Görev Standartları” bölümünün bir alt başlığı “Etik Davranış İlkeleri ve Mesleki Nitelik Standartları” olarak belirlenmiştir. Bu başlık altında “Bakanlık başmüfettişleri”, “Bakanlık müfettişleri” ve “Bakanlık müfettiş yardımcılarının” görevlerini yerine getirirken uyması gereken etik davranış ilkeleri yer almaktadır. Aşağıda bu etik davranış ilkelerinin başlıklarına yer verilmiştir (TKB, 2022):

- 1- “Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci,
- 2- Halka hizmet bilinci,
- 3- Hizmet standartlarına uyma,
- 4- Amaç ve misyona bağlılık,
- 5- Dürüstlük ve tarafsızlık,
- 6- Saygınlık ve güven,
- 7- Nezaket ve saygı,
- 8- Yetkili makamlara bildirim,
- 9- Çıkar çatışmasından kaçınma,
- 10- Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması,
- 11- Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı,
- 12- Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı,
- 13- Savurganlıktan kaçınma,
- 14- Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan,
- 15- Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık,
- 16- Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu,
- 17- Eski kamu görevlileriyle ilişkiler,
- 18- Mal bildiriminde bulunma.”

Eğitim müfettişlerinin kurduğu bir sivil toplum örgütü olan ‘Tüm Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası’ (TEM-SEN) tarafından eğitim müfettişleri için hazırlanmış etik ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler şu şekilde sıralanmıştır (www.temsen.org.tr):

“Temel İlkeler

1. Görevi sırasında yaptığı açıklamalar olgulara dayalıdır, yargısal değil olgusal konuşur.
2. İletişim ilkelerini verimli kullanır.
3. Kaynakları ve zamanı verimli kullanır.
4. İnsan ilişkilerinde karşılıklı sevgi ve saygıyı esas alır.
5. Görevlerini yerine getirirken dil, din, felsefi inanç, siyasi düşünce ırk, cinsiyet ve benzeri sebeplerle ayırım yapmaz, adalet, eşitlik, dürüstlük ilkeleri doğrultusunda çalışır.
6. Görev alanı içinde bulunan kurum personeli ile mesleki saygınlığına zarar verecek bir ilişkide bulunmaz.
7. Herhangi bir siyasi partiyi, ideolojik bir düşünceyi, mezhebi veya taraftarlığı çağırabilecek sembol ve rozetleri bulundurmaktan kaçınır.
8. Çalışmalarında temel insan hak ve özgürlüklerini gözetir.
9. Hizmet verdiği kurumların amaçlarından, vizyonundan ve misyonundan haberdardır.
10. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde meslek statülerinin gerektirdiği saygınlığı güven duygusu ve tarafsızlığı zedeleyecek davranışlarda bulunmaz.
11. Dış görünümüne dikkat eder.
12. Türkçeyi kurallarına uygun bir şekilde kullanır.
13. Kendisine verilen görevleri en iyi biçimde ve zamanında yapar.
14. Meslektaşlarını olumsuz tutum ve davranışlarından dolayı uyarır.
15. Öğrendiği bilgileri sır sayar. Meslekten ayrılmak bu yükümlülüğünü kaldırmaz.

16. Meslektaşlarına ve kendisine yönelecek eleştirilere açıktır.
17. Mesleğin verdiği gücü ve yetkileri bireysel çıkarları için kullanmaz.
18. Astlarının yanında üstlerini, üstlerinin yanında astlarını eleştirmekten kaçınır.
19. Görev sürecinde özel yaşama ilişkin bilgi istemekten kaçınır.
20. Yetkilerini aşarak çalıştığı kurum adına açıklama ya da girişimde bulunmaz.
21. Söz ve davranışları tutarlıdır.
22. Çevresindeki baskı unsurlarını fark eder ve hiçbir kurum, kişi ve kuruluşun etkisinde kalmaz.
23. Çalışmalarını belirlenen standart, süreç ve ilkelere uygun biçimde yürütür.

Rehberlik ve İş Başında Yetiştirme- Denetim

1. Genel kültür, mevzuat ve alanı ile ilgili bilgilerini yeniler ve kendini sürekli geliştirir.
2. Mesleki toplantı ve konuşma sırasında, kendi içlerinde tartışmaya girmez.
3. Toplantılara hazırlıklı katılır.
4. Mesleki çalışmalarda, dayanışmayı gerektiren durumlarda yardımlarını esirgemez.
5. Açıklamalarda bulunurken yasal ve mesleki kaynakları dayanak gösterir.
6. Diğer kurumlardan ve mesleki deneyimlerinden iyi örnekleri katkı sağlamak amacıyla paylaşır.
7. Öğretmenlere, yaptıkları görevin önemini ve kendilerinin değerli birer kişilik olduklarını hissettirir.
8. Müfettiş yardımcıları ile çalışma arkadaşlarına gerekli mesleki yardımda bulunur.

İnceleme ve Soruşturma –Araştırma

1. Soruşturma konusu kişiler hakkında küçük düşürücü nitelikte ifadeler kullanmaz.
2. Soruşturmasını yaptığı kişilere soruşturmanın sonucu ile ilgili hukuki görüşünü açıklamaz, güvence vermez.
3. Soruşturma sürecinde olası çatışmaları engeller.
4. Taraflar arasında anlaşmazlıklardan doğan çatışmaların dışında kalır.
5. Sanık ve tanıkları yönlendirmekten kaçınır.
6. Sanık ve tanıkların ifadelerini etkileyecek konuşmalarda bulunmaz.
7. İnceleme, soruşturma ve araştırmada ilgililere çalışmanın amacını açıklar.
8. Görüş ve düşüncelerini, nesnel ve hukuki bir yaklaşım içinde açıklar.
9. Soruşturma süresince önyargılı davranmaz.
10. Elde edilen belge ve bulgulara dayalı olarak analiz, sentez ve değerlendirme yapar.
11. Elde edilen belge ve bilgileri doğru yorumlar.”

Teftiş Kurulu'nun bakanlık müfettişlerinin uymasını istediği meslek ilkeleri ile TEM-SEN'in yayınladığı eğitim müfettişlerinin uymasını istediği etik ilkeler arasında büyük oranda bir benzerlik görülmektedir. Aynı kurumda çalışan ve aynı görevi yapan müfettişlerin farklı iki yapı kurularak çalışması ve bazı farklı etik ilkeler belirlemesi de kendi içinde etik olmayan bir durumdur. Örneğin, her ikisinde de, “inceleme ve soruşturmalarda edindikleri bilgilerin gizliliğini koruma” gibi bazı etik ilkeler kanun ve yönetmelik maddelerinde yer aldığından müfettişlerin uyma zorunluluğu vardır. Ancak diğer “iletişim ilkelerini verimli kullanır”, “öğretmenlikten geldiğini unutmaz” gibi, ilkelere uyup uymama müfettişin kendi vicdanına bırakılmıştır. Vicdan, görecelik taşıdığından diğer etik ilke ve kuralların uygulanması konusunda birlikteliğin sağlanması mümkün olmayabilir. Yukarıda bahsi

geçen ve Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan bakanlık ve eğitim müfettişlerinin etik ilkeler konusunda uyması ve dikkate alması gereken mevzuat Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2.

Milli Eğitim Bakanlığında Görevli Müfettişlerin Uyması Gereken Etik İlkeler Mevzuatı

Milli Eğitim Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatında Görevli Müfettişler			
1	Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik		Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik 1
2	Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde yer alan Müfettişlerin denetim, rehberlik, inceleme ve soruşturma görevlerini yerine getirirken dikkat etmesi gereken hususlar	Bakanlık Eğitim Müfettişi	İllerde Görevli Eğitim Müfettişi Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Yönetmeliğinde yer alan Müfettişlerin denetim, rehberlik, inceleme ve soruşturma görevlerini yerine getirirken dikkat etmesi gereken hususlar 2
3	Teftiş Kurulu Başkanlığı Bakanlık Müfettişleri Görev Standartları		

Tavsiye niteliğinde: Eğitim müfettişleri için hazırlanmış etik ilkeler (TEMSEN)

Tablo 2’ye göre bir bakanlık müfettişinin etik ilkeler konusunda takip etmesi gereken mevzuat sırasıyla “Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik”, “Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği” ve “Teftiş Kurulu Başkanlığı Bakanlık Müfettişleri Görev Standartları” şeklindedir. İllerde görevli eğitim müfettişleri de etik ilkeler konusunda sırasıyla “Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik” ve “Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği” nde yer alan maddelere dikkat etmesi gerekmektedir. Her iki müfettiş grubu da zorunlu olmamakla birlikte TEMSEN tarafından hazırlanan etik ilkeleri dikkate alabilirler. Görüldüğü üzere Milli Eğitim Bakanlığında görevli müfettişlerin yaptıkları iş aynı olmasına rağmen isimlerinin ve teşkilat şemasındaki yerlerinin farklı olmasından dolayı etik ilkeler konusunda tabii buldukları mevzuat farklılaşmaktadır. Her ne kadar müfettişlerin tabii buldukları mevzuat farklı isimlendirilmiş olsa da içerik olarak birbirine çok benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla aynı işi yapan meslek grubuna özel etik ilkelerin ortak bir mevzuat ile belirlenmesi etik ilkelerin uygulamadaki etkililiğini artıracakı söylenebilir.

Mesleki ilkeler ve benzeri başlıklarla, tavsiye niteliğinde etik ilkeler sıralaması yapmak, etik ilkelerin ihlal edilmesini önlemeye yeterli olmayabilir. Bunun yerine etik ilke ve kurallara uymayan üyelere yaptırımında bulunmak daha kalıcı çözüm oluşturabilir. Örneğin, Türk Tabipleri Birliğinin (TTB) 1999 yılında yayınlamış olduğu “Hekimlik Meslek Etiği Kuralları”na (TTB, 2012) göre etik ilkelere uymayan üyelere yaptırım söz konusudur. Hekimlik Meslek Etiği Kurallarınının 46. maddesi şu şekildedir:

“**Madde 46-**Hekimler bu kurallar bütünü hükümlerine aykırı davranışlarda bulduklarında, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Yasası’na göre tabip odaları yönetim kurulları tarafından onur kurullarına sevk edilirler. Hekimlerin disiplin soruşturmasına uğraması, haklarında ayrıca hukuki veya cezai takibat yapılmasına engel değildir.”

Görevini yerine getirirken etik ihlalde bulunan veya bulunduğu iddia edilen bir hekim, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Yasası’na göre tabip odaları yönetim kurulları tarafından onur kurullarına sevk edilirler (TTB, 2012). Bu kurula sevk edilen tabip hakkında “Türk Tabipler Birliği Disiplin Yönetmeliği” (TTBDY) gereğince işlem yapılır. Bu yönetmelikte “uyarma”, “para cezası”, “geçici olarak meslekten alıkoyma cezası”, “oda bölgesinde çalışmanın yasaklanması” gibi yaptırımlar bulunmaktadır (TTBDY, 2004).

Buradan hareketle, Milli Eğitim Bakanlığı’nda görev yapan tüm müfettişler için hizmete özel meslek etik ilkelerinin bir yasa dâhilinde belirlenmesi ve bu kurallara uygun davranmayanlar hakkında

gerekli işlemin yapılmasının daha etkili olacağı söylenebilir. Yine benzer şekilde Milli Eğitim Bakanlığına ait hizmete özel bir disiplin yönetmeliği bulunmamaktadır. Eğitim kurumlarında yürütülen soruşturmalarda ceza teklifi getirildiğinde suç olarak kabul edilen fiil 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa göre değerlendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle öğretmenlik mesleğine ilişkin özel bir durum tüm devlet memurlarına yönelik hazırlanmış bir kanun maddesi ile değerlendirilmektedir. Bu durumun da başka bir etik sorun olduğu ve beraberinde başka etik sorunlara yol açtığı söylenebilir.

Sonuç

Eğitimde arzu edilen sonuçlara ulaşmanın yolu etkili bir denetim sisteminden geçtiği söylenebilir. Denetimin etkililiği, müfettişlerin rollerini yerine getirebilme düzeyi ve denetlenenin üzerinde bıraktığı etki ile doğru orantılıdır. Denetim sürecinin, işbirliği ve paylaşım temeline dayalı rehberlik amaçlı olduğu kabul edilirse müfettiş davranışlarının etik ilke ve kurallara uygunluğu bu süreçte olumlu katkılarda bulunacağı söylenebilir.

Ülkemizde eğitim denetimi alanında mesleğe özel belirlenmiş ve kabul edilmiş etik ilke ve kurallar bulunmadığından müfettişler arasında etik davranış birliğinin sağlanamadığı söylenebilir. Bu durum müfettiş ile denetlenen arasında sağlıklı bir iletişimin kurulmasını engelleyebilmekte, yönetici ve öğretmenin kendini rehberliğe denetime kapatmasına neden olabilmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi yapılan araştırmalarda öğretmen görüşlerine göre (bazı) müfettişlerin rehberlik ve denetim sürecinde etik davranmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Teftiş Kurulu Başkanlığının yayınladığı mesleki ilkeler ve TEM-SEN'in oluşturduğu etik ilkeler bir tavsiye niteliğinde olduğundan istenen düzeyde etkili olmadığı sonucuna varılabilir. Bunun yerine bir yasa kapsamında eğitim işgörenleri için etik ilkelerin belirlenmesi ve bir yaptırıma bağlanması daha etkili sonuçlar doğurabilir. Hazırlanan etik ilkelerin müfettişlere ve rehberlik, denetim, inceleme ve soruşturması yapılan personellere hazırlanacak hizmetiçi eğitim kapsamında sunulması düşünülebilir. Dolayısıyla, Milli Eğitim Bakanlığının eğitim işgörenleri için bağlayıcı nitelikte etik ilke ve kuralları oluşturması genel anlamda denetim sürecine katkıda bulunacaktır. Örneğin hazırlanacak hizmete özel denetim etik davranış ilkeleri ile birlikte 2014 yılında yürürlükten kaldırılan 1702 ve 4357 sayılı yasalar ayrı ayrı veya birleştirilip güncellenerek yeniden yürürlüğe konabilir. Böylelikle Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde denetim işlerinin daha nitelikli ve mesleki etik ilkelere uygun olarak yürütülmesine olanak sağlanabilir.

Diğer taraftan etik ilkelerin yasal yaptırımlarla desteklenmesi her zaman çözüm oluşturmayabilir. Önemli olan etik ilkelerin müfettişler tarafından benimsenmiş olmasıdır. Bunun için hizmetiçi eğitimlerden veya farkındalık oluşturma çalışmalarından yararlanılabilir. Hizmetiçi eğitim yoluyla etik seminerlerinin verilmesi etik ihlallerde bulunan müfettişlerde, en azından bir kısmında, etik davranışlar konusunda farkındalık yaratılmasına yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1998). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İnkılâp Yayınevi.
- Atabek, M. (2003). Denetim etiği. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 304, 6-9.
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2005). *Öğretimde denetim*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, İ. P. (2002). *Yönetsel, mesleki ve örgütsel etik*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, M. (2000). *Çağdaş eğitim denetimi*. Hatipoğlu Yayınevi.
- Balcı, A. (2005). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*. Tekağaç Basım Yayım Dağıtım.
- Barkow, J. H (2002). Davranış kuralları ve evrimin davranışı. . J. P. Changeux (Ed.) *Etiğin Doğal Temelleri* İçinde (79-94), (Çeviren: Nermin Acar). Doruk Yayıncılık.

- Başar, H. (2004). Okulda denetim. Y. Özden (Editör), Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı (147-159) içinde. Pegem Akademi Yayıncılık
- Başaran, İ. E. (2000a). *Örgütsel davranış: insanın üretim gücü*. Feryal Matbaası.
- Başaran, İ. E. (2000b). Eğitim yönetimi: Nitelikli okul. Feryal Matbaası.
- Beycioğlu, K., & Dönmez, B. (2009). Eğitim denetimini yeniden düşünmek. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 71-93.
- Bozkurt, E. & Karabıyık, İ. (2003). Türk milli eğitiminde denetim sistemi sorunları ve çözüm önerileri. A. Başaran, E. Bozkurt Editörler Türk Milli Eğitim Teftiş Sisteminde Yapılanma sorunu. İçinde (119-130). TEM-SEN Yayınları.
- Bursalıoğlu, Z. (2002). Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış. Pegem Akademi Yayıncılık.
- C. K. (2018). Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Tarih: 10/07/2018, Sayı: 1.
- Çetin, R. B. (2020). Türk eğitim sisteminde denetim alt sisteminin analizi ve bir model önerisi [*Yayınlanmamış Doktora Tezi*]. Malatya İnönü Üniversitesi.
- Dağlı, A. & Akyıldız, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin görüşlerine göre ilköğretim denetmelerinin etik davranışları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 27-38.
- Demir, S. & Kale, M. (2023). Denetim uygulamalarının mesleki ve etik ilkelere uygunluğunun incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(238), 1219-1258.
- Demirtaş, Z. & Ersözlü, A. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri bağlamında teftiş sürecinde etik (Tokat ili örneği). *Doğu Anadolu Araştırmaları*, 6(1), 89-94.
- Erçetin, Ş. (1997). Milli eğitim bakanlığında teftiş hizmetlerinin yeniden düzenlenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 21(104).
- Erkoç, Z. (2006). *İnsan kaynakları yönetimi ve kalite yönetim sistemleri terimler sözlüğü*. Alfa yayınları.
- ESTYN (Her Majesty's Inspectorate of Education and Training in Wales) (2019). Guidance handbook for the inspection of secondary schools. <https://www.sci-inspectorates.eu/MediaLibrary/sici/Obrazky/TESSIE/Wales/Guidance-handbook-for-the-inspection-of-secondary-schools.pdf>
- <http://www.ethicsweb.ca> Why Have a Code of Ethics? <http://www.ethicsweb.ca/codes/> adresinden 13.03.2023 tarihinde ulaşıldı.
- ISI (Independent Schools Inspectorate). (2023). Framework for the inspection of association independent schools, including residential (boarding) schools and registered early years settings. https://www.isi.net/site/uploads/isi_inspection_framework_120923.pdf
- İşlek, D. E. (2007). Eğitim müfettişlerinin rol ve davranış boyutu kapsamındaki mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri konusundaki eğitim müfettişlerinin ve öğretmenlerin algıları. [*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*]. İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Kahraman, N. (2003). Eğitim müfettişlerinin etik ilkeleri ve bu etik ilkelere uyma düzeyleri. [*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*]. Ankara Üniversitesi.
- Kasapçopur, A. (2007). *Avrupa birliği ülkelerinde eğitim denetimi*. Mili Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı.
- Kaya, Y. K. (1979). Eğitim yönetimi: kuram ve türkiye'deki uygulama. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Yayın No:184.
- Kayıkcı, D. K. (2005). Milli eğitim bakanlığı müfettişlerinin denetim sisteminin yapısal sorunlarına ilişkin algıları ve iş doyum düzeyleri. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 44(44), 507-527.
- Kel, M. A., ve Akın, U. (2021). Değişim sürecindeki eğitim denetimi: müfettişler, okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(1), 219-243.
- Key, S., & Popkin, S. J. (1998). Integrating ethics into the strategic management process: doing well by doing good. *Management Decision*, 36(5), 331-338
- KGEK. (2004). Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Resmi Gazete Tarihi: 25/5/2004. Resmi Gazete Sayısı: 25486. Kanun Numarası: 5176.

- Koçberer, S. (2008). Dünyada ve Türkiye’de denetim etiği. *Sayıştay Dergisi*, 68, 65-89.
- MEB EMY. (2022). Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği. Resmi Gazete Tarihi: 01.03.2022, Resmi Gazete Sayısı: 31765.
- MEB TKY. (2023). Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği. Resmi Gazete Tarihi: 11.04.2023. Resmi Gazete Sayısı: 32160.
- MEB. (2013). [Eğitim-Öğretim Hizmeti Verenler için Mesleki Etik İlkeler, Karar No: 2013/29.](https://www.etik.gov.tr/mevzuat/etik-mevzuati/) (U.T: 17.02/2024).
- MEB. (2015). Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkeler. Genelge No: 2015/21. Sayı: 6531543
- OFSTED. (2013). The framework for school inspection. <https://education-uk.org/documents/pdfs/2013-ofsted-inspection-framework.pdf>
- Öz, F. (2003). Türkiye cumhuriyeti milli eğitim sisteminde teftiş. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- Özmen, F. ve Güngör, A. (2008). Eğitim denetiminde etik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9(15), 137-155.
- Öztürk, N. (2023). Türkiye Eğitim Denetimi Sistemini yeniden tasarlamak [*Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi*]. Düzce Üniversitesi.
- Pieper, A. (1999). *Etiğe giriş*. Ayrıntı Yayınları.
- Popkin, R.H. & Stroll, A. (2008). *Etik kuramları* (Der. ve Çev. Mehmet Türkeri). Lotus Yayınevi.
- RG (Resmi Gazete) (2010). Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete Tarihi: 14.09.2010, Resmi Gazete Sayısı: 27699.
- Sağır, M. (2022). Önsöz. M. Sağır ve S. Göksoy (Editörler). *Eğitimde Denetim ve Değerlendirme* İçinde Pegem Akademi.
- SICI (2021). Country profile: Spain. <https://www.sici-inspectorates.eu/getattachment/08ca4d77-35fd-40f2-9ac9-6a458a3ea1c4/Country-Profile-Spain-2021.pdf.jpg.aspx>
- Süngü, H. (2005). Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetimi sistemlerinin yapı ve işleyişi. *Millî Eğitim*, 167.
- Şen, Ş. (2014). Öğretmenlere göre eğitim denetmenlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri. [*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*]. İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi
- Taş, A., Günel, C. (2007). İngiltere ve Türkiye’deki okulların denetimi. *Millî Eğitim*, 173, 139-156.
- Taymaz, H. (2002). Eğitim sisteminde teftiş: kavramlar, ilkeler, yöntemler. Pegem Akademi Yayıncılık.
- TEM-SEN (Tüm Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası). www.temsen.org.tr.
- TKB. (2022). Bakanlık Müfettişleri Görev Standartları. Teftiş Kurulu Başkanlığı
- TTB. (2012). Hekimlik meslek etiği kuralları. Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- TTBDY (2004). Türk tabipleri birliği disiplin yönetmeliği, Resmî Gazete Tarihi: 28.04.2004 Resmî Gazete Sayısı: 25446.
- TTKB, (1996). 15. Millî Eğitim Şuraları. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12>, (U.T: 17.02.2024).
- TTKB, (2006). 17. Millî Eğitim Şuraları. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12>, (U.T: 17.02.2024).
- TTKB, (2010). 18. Millî Eğitim Şuraları. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12>, (U.T: 17.02.2024).
- Turan, F. (2009). Eğitim müfettişlerinin etik rol davranışlarına ilişkin algılarının mukayeseli incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 183, 141-168.
- Türkeri, M. (2008). *Etik kuramları* (Der. ve Çev. Mehmet Türkeri). Lotus Yayınevi.
- Uçar, P. (2023). Mesleki normların hekimler, hakimler ve öğretmenlerin duygusal emek pratiklerine etkisini anlamaya yönelik nitel bir araştırma. [*Yayınlanmamış doktora tezi*]. Antalya Akdeniz Üniversitesi.